

Cosmologie poetică la Ion Barbu

Prima parte

Spațiile barbiene construite „din culoarea minții”, ca „*existențe substanțial indefinite*”, dizolvând așadar „*formele închegate*” de existență, au ca punct de plecare modelele cosmologice ale antichității ori cele moderne, einsteiniene și posteinsteinene, la care face referire poetul-matematician. În *Formația matematică* Barbu precizează că accederea la modelul cultural grec, la helenitate se face nu numai prin intermediul poeziei, ci și al geometriei, considerată și în alte studii ca știință sacră: „*Poarta prin care poți aborda lumea greacă (...) nu e obligatoriu Homer. Geometria greacă e o poartă mai largă, din care ochiul cuprinde un peisagiu auster dar esențial.*” (*Formația matematică*, fragment, idem, p. 276). Intrarea în acest univers al esențelor este străjuită, alături de Thales și Euclid, de Apollonius și Archimede, în special de figura lui Platon care, în dialogul *Timaios*, postulase existența a cinci poliedre regulate din care ar fi construit universul: „*cu Platon contemplăm cele 5 existențe perfecte, poliedrele regulate¹, a căror unicitate ne intrigă, desigur, fără a fi în stare să-i înțelegem sensul adânc.*” (idem, p. 276). După unele surse antice, descoperirea celor cinci poliedre perfecte numite și „*figuri cosmice*” sau „*forme divine*”, universale, aparține școlii pitagoreice, iar învățătura pitagoreicilor a fost preluată de platonism și neoplatonism sau de alchimia medievală și de științele ezoterice.

Exegeza barbiană invocă o varietate de surse pentru interpretarea simbolurilor cosmologiei poetice, extrem de heterogene și uneori străine de sistemul gândirii poetului-matematician, de la alchimie și astrologie la miturile pitagoreice, orfice și creștine, de la antroposofie la platonism, neoplatonism sau gnosticism, dar și cosmologiile antice și moderne. Există în textele teoretice unele trimiteri la cosmologia antică (Platon) sau la cea einsteiniană, identificată de către I. Em. Petrescu² într-un articol despre G. Țițeica unde Barbu face referire la teoria einsteiniană a lumii-

¹ „Inspiratorul sistemului barbian a fost Platon, care în dialogul *Timaios* ne-a lăsat moștenire o minune a gândirii matematice în spațiu: există, spunea el, doar poliedre regulate: cub, tetraedru, octaedru, icosaedru și dodecaedru. Toate acestea pot fi construite cu ajutorul unor combinații de triunghiuri simple. În fine, toate pot fi înscrise în în sfera care le înconjoară perfect, atingându-le în fiecare vârf.” Mandics György - *Ion Barbu în 10 poeme*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 8.

² „Vorbind, în articolul închinat lui G. Țițeica, despre „lumea moluscă creată de Einstein”, (...) Barbu are, desigur, o foarte exactă înțelegere a valorii științifice pe care Einstein o dă metaforei „moluscă de referință” (...). „Molusca de referință”, metaforă gnoseologică la Einstein, primește la Barbu tulburătoare conotații ontologice.” I. Em. Petrescu, *Ion Barbu*. p. 117.

moluscă: „*Un geometru din Göttingen, Gaus, e inițiatorul în această știință [geometria diferențială], căreia Einstein îi împrumută foarte multe rezultate pentru a crea lumea moluscă, o lume făcută din relații generale de continuitate, dar cu o înfățișare modificată mereu de timp.*” (G. Țițeica, fragment, idem, p. 228). Dincolo de caracterul științific al modelelor teoretice ale universului dominante în gândirea unei epoci sau culturi, care, fără îndoială, stau la baza viziunii poetice, acestea capătă și o semnificație ontologică dezvăluind, pe lângă forma sau imaginea universului, și locul ființei în lume, ipoteză de la care pornește I. Em. Petrescu în interpretarea creației eminesciene, barbiene, stănesciene și pe care ne-o asumăm: „(...) *modelul cosmologic este expresia sentimentului existenței în lume, a raporturilor originare pe care ființa le stabilește cu universul.*”³ Ceea ce vom urmări în capitolul de față este tocmai valoarea ontologică a cosmologiei poetice barbiene, deși imaginea universului se înfățișează diferit de la un ciclu la altul. Basarab Nicolescu a identificat trei mituri fundamentale în jurul cărora este construită cosmologia *Jocului secund*, al Oglinzii, al Nunții și al Soarelui,⁴ comentate parțial și de alți critici.

De exemplu, T. Vianu descifrează în *Ritmuri pentru nunțile necesare* o „peregrinație a sufletului” prin trei etape cosmice până la „*cufundarea extatică în principiul suprem al lumii*” oprindu-se „*în fața Soarelui [unde] nunta necesară se împlinește.*”⁵ G. Călinescu, la rândul lui, consideră că întreg ciclul *Uvedenrode* propune o viziune extatică a Erosului, principiu cosmic ce face posibilă nuntirea cu Soarele: „*În ciclul Uvedenrode expunea inițiativ cele trei faze de experiență erotică (venerică, intelectuală și astrală) cu încercarea de a crea o viziune extatică a marelui Eros.*”⁶ Și critica mai recentă descoperă o cosmologie în nuce în poemele ciclului parnasian, prin intermediul erosului cosmogonic, universal, conturându-se ideea „nunții” ca unire a principiului apolinic și dionisiac. Depășind schematismul dualist orientat înspre cele două principii, masculin și feminin, arată M. Papahagi, I. Barbu vede lumea „*în fundamentală unitate*”⁷ înlocuind dualismul cu o viziune a integrării în unitate. Din această perspectivă, apolinicul, pus sub semnul lui Mercur, și dionisiacul, reprezentat prin semnul Venerei, se unifică luând „forma

³ Petrescu, Ioana Em. - *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, Editura Minerva, București, 1978, p. 14.

⁴ Nicolescu, Basarab, *Cosmologia „Jocului secund.”*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. 42.

⁵ Vianu, Tudor-Ion Barbu în *Scriitori români din secolul XX.*, Editura Minerva, București, 1986, pp. 98-99.

⁶ Călinescu, idem, p. 893

⁷ Papahagi, Marian, I. Barbu., în *Exerciții de lectură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976, p. 69.

figurală a hermafroditului solar”,⁸ iar lumea contingentului e integrată principiului suprem,⁹ Soarele, și nu negată, așa cum o văzuse T. Vianu („*negația spiritualistă a lumii*”). Universul barbian construit, după I. Em. Petrescu, din perspectiva Ființei, nu a individului, integrează unificator opozițiile „într-un model inteligibil, cu structură în modúl”¹⁰, în care erosul are valoare de principiu cosmic. În poemele de început, apar două arhetipuri feminine, „Zeița pământeană” și „Fecioara” răpusă de Hades și sortită „nunții subterane” (*Pentru marile Eleusinii*), care vor rămâne, sub diverse înfățișări, simboluri ale feminității în toată creația barbiană. Desigur, în poemele în care predomină viziunea geologicului, erosul cosmogonic „are înfățișări nonantropomorfe”¹¹, apărând cel mai adesea sub forma elementelor primordiale (Lava, Banchizele, Umanizare).

Revenind la mitul nunții în creația barbiană, trebuie să precizăm că, începând cu poemele celorlalte cicluri, locul „nunții subterane” e luat de nunta solară, iubirea fiind concepută ca aspirație spre unitate, ca tendință a contopirii sufletului cu focul astral. Poemul din ciclul *Uvedenrode*, conceput ca poem inițiativ, (vezi interviul cu F. Aderca) *Ritmuri pentru nunțile necesare*, este pus sub semnul misticei nunți care se săvârșește „în camera Soarelui”, străjuită însă de „planetele exterioare” – „paznicii treptelor” (Ș. Foarță):

„Înaltă conexiune,
Gardă eficace a nunților,
Drum și Carte:
Pentru sumbrul rac al lui Marte
Pentru Jup
– Acel Trup –
Saturn centurat în aparte,
Uran ca un tiv,
Neptun aditiv;

⁸ idem, p. 69.

⁹ Comentând poemul *Când va veni declinul* din ciclul parnasian, unde contingentul e reprezentat prin „încruntata Gee”, M. Papahagi arată că lumea purificată nu se construiește printr-o negare a celei contingente, deși e asociată ideii de degradare, ci printr-o integrare a acesteia ca parte a totalității, anticipare figurală, dar joasă, reflectată, a Înaltului.”, idem, pp. 74-75.

¹⁰ Petrescu, *Configurații* p. 198.

¹¹ idem, p. 205.

*Cădelnițare în cor a nunților,
Din zece, Lune, în rampă,
O foarte cerească și amplă
Mătanie a Frunților!”
(Paznicii)*

Structura universului pe cercurile planetare, exterioare și interioare, ca în cosmologiile antice, descrisă în cele două poeme ale ciclului, constituind în principal cadrul unei experiențe inițiatice, a ascensiunii sufletului pe treptele planetare spre Soare – „sediul cosmologic al «nunții» desăvârșite”,¹² a fost raportată la schema plotiniană începând cu T. Vianu,¹³ dar și la surse gnostice, ezoterice. Nu putem face abstracție de miturile platoniciene, cel al peșterii sau al locului supraceresc, toate menite să ateste originea divină a sufletului, iar corpul ca „temniță” care trebuie părăsită ori ca „peșteră” în care trebuie găsită calea spre lumină, pentru a releva conotațiile gnostice ale poemelor barbiene (*Ritmuri pentru nunțile necesare, Riga Crypto și Iapona Enigel, Grup*). Doctrina ontologică platoniciană are un caracter dualist, ca toate doctrinele gnostice pentru care între suflet și corp ca între Dumnezeu și cosmos există diferențe esențial originare. Pe aceeași ontologie asimetrică se bazează și hermetismul, care atribuie corpului ideea de degradare, imperfecțiune, iar sufletului, însușirile opuse, restituind omului calitatea divină prin cunoaștere. În esență, doctrinele gnostice pornesc de la ideea că sufletul se îndepărtează de esența lui divină prin identificarea cu corporalitatea, însă după „pribegia” în corpul-temniță, așadar după „uitarea” temporară a originii lui, călăuzit de firul de lumină dăruit esenței proprii, se întoarce la Dumnezeu. Tot acest traiect are un sens „pedagogic”, un caracter inițiativ, căci numai prin înțelegerea corporalității ca limită a atributelor divine, a alterității ca neființă, sufletul își poate redobândi desăvârșirea de la început prin recuperarea atributelor luminii divine. El parcurge un drum

¹² Nicolescu, idem, p. 64.

¹³ Vianu, idem, p. 99: „Întreaga poemă descrie astfel o peregrinație spirituală a sufletului, foarte apropiată de căile pe care le indică mistica neoplatoniciană discipolilor ei. Pentru aceasta creația se dispune în mai multe etape ascendente, pornind de la materie, trecând prin suflet și rațiune, până la principiul suprem și unic al divinității. (...) Aproximarea poemei lui Barbu de schema „conversiunii” plotiniene este cu atât mai justificată, cu cât în aceasta din urmă felurile etape spirituale sunt comparate cu câte un corp ceresc.”

„circular” pentru a reface unitatea întregului, dar printr-un fel de „procesie teo-cosmică”¹⁴ ce face ca lumea de sus și cea de jos să coexiste, opuși să se unifice în virtutea unei relații de cosimpatie între cele asemenea, a cărei modalitate de funcționare este de tipul sinergiei (vezi capitolul despre tabloul lumii la M. Foucault pe baza celor patru tipuri de raporturi între lucruri).

O altă idee răspândită în hermetism, neoplatonism și gnozele antice este legată de centralitatea universului și arhitectura ierarhică a cosmosului. La M. Ficino, cele trei cercuri, al Minți angelice, al Sufletului lumii și al Naturii¹⁵, sunt ordonate în jurul centrului care este Dumnezeu, la fel cum în cosmogonia hermetică cele șapte sfere cosmice sunt dispuse în jurul Principiului Unic, caracterizat prin mobilitate circulară.

Din sursele amintite vom reține pentru cosmologia poetică barbiană ideea originii celeste a sufletului, esența lui divină, și ascensiunea, parcurgerea treptelor planetare, care se încheie în pragul Soarelui de unde sufletul provine și unde se întoarce pentru a se contopi extatic cu focul astral. Nunta reprezintă, din perspectiva mitic-inițiativă barbiană, unirea principiilor, care corespunde din punct de vedere astrologic conjuncției planetelor, Venus și Mercur în *Ritmuri pentru nunțile necesare*, așadar nunta devine posibilă prin sinteza principiului feminin, senzual, pus sub semnul cercului Venerei, cu principiul masculin simbolizat prin „Fra Mercur”, „cast” și „pur”, emblemă a intelectului.

Ascensiunea sufletului începe prin desprinderea de „închisoarea” trupului, cercul Geei care ocolește „roatele interioare”, a Venerei, a lui Mercur și a Soarelui, „cercurile de mister” din invocația inițială:

„Capăt al osiei lumii!
Ceas alb, concis al minunii,
Sună-mi trei,

¹⁴ „în această procesie teo-cosmică circulară [coborârea sufletului în corpul-temniță și înălțarea la ceruri străbătând domeniul complet al realului] nu intervine ceea ce ar ar însemna moarte ca atare. Distanța între manifest și nemanifest are aici mai multă relevanță; esența naturii divine este manifestă în sine, dar nemanifestă ca atare în corporalitate; esența corporalității e manifestă în sine, dar nu și în divinitate. Acest dualism esențial întreține o relație dialectică între actualitate și virtualitate în sinteza teo-cosmică. Corporalitatea se actualizează în esența naturii specifice pe seama stăruinței latente a a divinității, sub forma atributelor analogice. Virtualitatea este starea de conservare nemanifestă a integrității ontologice a unei substanțe, a stării de identitate negativă.” Mureșan, Vianu, *Fundamentele filosofice ale magiei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, prefață de Aurel Codoban, p. 155.

¹⁵ Ficino, Marsilio – *Asupra iubirii. Comentariu la Banchetul lui Platon*, Editura de Vest, Timișoara, 1992, p. 111.

*Clare chei
Certe, sub lucid eter
Pentru cercuri de mister!"*

Simbol inițiatic¹⁶ prin excelență, cheia deschide căile misterului în „ceasul alb al minunii”, adică în momentul revelației mediate de eter, cel mai subtil dintre elemente în cosmologia platoniciană (locul supraceresc fiind numit și eterul în dialogurile *Phaidon* și *Phaidros*). Primul cerc, al Venerei, corespunde treptei cunoașterii senzoriale, al „energiei degradate”, care este depășită prin înălțarea spre treapta lui Mercur, simbol al cunoașterii intelectuale. Prin natura lui duală, intermediar între Veneră și Soare, este prefigurată ideea nunții:

*„O Mercur,
Frate pur
Conceput din viu mister
Și fecioara Lucifer,”*

dar celebrarea efectivă a ei nu are loc, întrucât Mercur este conceput din două principii negatoare unul față de celălalt, Misterul și Fecioara Lucifer, „simbol al principiului feminin, deci a lui Venus”, iar nuntirea se realizează numai prin sinteză: „nunta lui Hermes și Afrodita în unu înseamnă adevărată nuntă (...), hermafroditul întrunind cele două variante posibile ale lumii”¹⁷. Foartă explică dualitatea ființei lui Mercur prin trimitere la doctrina plotiniană, el având o natură „intermediară (...) a Inteligenței celei participând, deopotrivă, la Unul, din care purcede, și la Sufletul pe care-l naște”¹⁸, fără a fi pe de-a-ntregul „Intelligentia lui Plotin ca atare”, ci simbol al „dianoiei: cunoașterea Ideilor ce «lasă umbră»”.¹⁹ Mercur poartă în sine germenii purității²⁰, fiind

¹⁶ Conform *Dicționarului de simboluri*, cheia este simbol al inițierii în tradiția creștină (cheile Împărăției Sf. Petru), dar și în Coran, în mitologiile orientale sau în tradiția folclorică. Semnificațiile cheii în plan ezoteric sunt legate de calea spre iluminare: „În plan ezoteric, a avea cheia înseamnă să fi fost inițiat. Ea indică nu numai intrarea într-un loc oarecare, un oraș sau o casă, dar și accesul la o stare, la un lăcaș spiritual, la o treaptă de inițiere.” Jean Chevalier, Alain Gheerbrant - *Dicționar de simboluri*, volumul 1, A-D, Editura Artemis, București, 1994, p. 302.

¹⁷ Papahagi, idem, pp. 70-71.

¹⁸ Foartă, Șerban - *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Editura Facla, Timișoara, 1980, p. 85.

¹⁹ idem, p. 89.

²⁰ „Puritatea lui este mai mare decât a Venerei, dar o infiltrație luciferică îl întocmește ca o forță negativă, sfărâmătoare de idoli.” T. Vianu, idem, p. 98.

rodul unirii dintre „viul mister” cu inteligența „*iconoclastă*”, dar sărbătorirea „nunții” e condiționată de pătrunderea în „*cămara Soarelui*” (cămara de foc la pitagoreici, numită și Veghea lui Zeus) printr-un gest magic, semn al atingerii treptei absolutului:

*„Uite, ia a treia cheie,
Vâr-o în broască – Astartee!
Și întoarce-o de un grad
Unui timp retrograd
Trage porțile ce ard...”*

Ospățul nupțial săvârșit „*În cămara Soarelui*” este ultima treaptă a inițierii, „*contopirea (nupțială) cu focul astral*”²¹ în „*Firida*” cosmică, locul prezenței divine²², corespondentul firidei sufletului din poemul *Când va veni declinul* („*Firida unde arde cu foc nestins Divinul*”):

*„Că intrăm
Să ospătăm
În cămara Soarelui
Marelui
Nun și stea,

Abur verde să ne dea,
Din căldări de mări lactee,
La surpări de curcubee,
– în Firida ce scânteie eteree.”*

²¹ Petrescu, *Ion Barbu...*, p. 109: „Nuntirea cu Soarele traduce în limbaj barbian încununarea cu Helios (solificatio) ce încheie urcarea treptelor planetare pe care sufletul le parcurge (...). Încununarea inițierii e, așadar, contopirea (nupțială) cu focul astral, e moartea-nuntă, care închide în „cămara Soarelui” roata duratei.”

²² Simbol arhitectural universal, are semnificația de „lăcaș al zeilor” atât în bazilicile creștine, cât și în moscheile musulmane sau în corpurile arhitectonice chinezești. De asemenea, firida este „locul Prezenței, simbolizată prin lampă (...). Rolul său este (...) să reverbereze cuvântul rostit în fața ei. Este vorba despre Cuvântul divin care este astfel reflectat spre pământ și revelat lumii: ceea ce este în definitiv aspectul esențial al Prezenței.”, cf. *Dicționar de simboluri*, volumul 2, p. 53.

Atingerea treptei contopirii extatice cu principiul unic nu este nicidecum o „negație spiritualistă a lumii” (Vianu), căci atunci contingentul ar fi suprimat, nu abstras („dedus”) temporalității și accidentalului, ci o unire „nupțială” a intelectului cu afectul prin care se realizează, la Barbu, „cunoașterea neîmpărțită” („cunoașterea-locuire”) tematizată în *Veghea lui Roderick Usher*.

Balada nunții interzise, *Riga Crypto și lapona Enigel*, are în punctul de plecare aceeași opoziție gnostică *spirit - materie*,²³ accentuând incompatibilitatea totală dintre lumea materiei – „făptura firavă” – al cărei simbol e regele-ciupearcă și lumea spiritului, solară, simbolizată de laponă: „Lapona Enigel este, asemenea Diotimei lui Hölderlin, o adoratoare a lui Helios” și, de aceea, între ea și „regele-ciupearcă, umeda ființă a Pământului obscur, incompatibilitatea este maximă: una de sens, de „zonă”, și (...) una de DESTIN.”²⁴ Regele - ciupearcă, identificat prin numele spiței lui, „crypto-game”, deci „neindividuat”,²⁵ este una din făpturile ce simbolizează increatul cosmic, „existența embrionară” împărțându-se din eternitatea universului paradisiac, centrat în jurul „fântâniei tinereții”²⁶. Ieșirea din spațiul consacrat, echivalentă cu *hybris*-ul, va aduce după sine pedepsirea firavei ciuperce cu nebunia, căci el nu poate să îndure botezul focului celest. Avertismentul laponei, „Lasă. Așteaptă de te coace”, prefigurează sfârșitul tragic, interdicția fiind legată aici, ca în ritualurile inițiatice, de limita de „vârstă” impusă neofitului. Făptura firavă, în somnurată, păstrând în propria ființă atributele inocenței originare, aspiră la nunta solară care ar însemna saltul dintr-un registru existențial în altul fără a se fi încheiat ciclul vieții prin „coacere”, dar soarele devine pentru el sursa unei morți sângeroase dezvăluite prin „visuri sute de măcel”.

Eroina, individualizată prin numele Enigel cu rezonanță nordică de unde ea descinde²⁷ este emblema spiritului, „urgisită” însă la o condiție pământeană prin cădere. Filiația ei solară,

²³ „În Octombrie, la Tübingen, luptam, în camera mea, cu chinurile eterului. (...) Atunci am început să mă rog Duhului aceluia ceas, să pună capăt acestei singurătăți, să-mi trimită orice viziune eliberatoare. Și-am adormit ușor. Visul mi se desfășura pe câmpii galbene și părea zburlit de armele unei oștiri barbare. (...) Iar căpetenia de netăgăduit, a atâtor capete, o recunoscui într-o ființă rotundă, purtând pe cap o pălărie chinezească. (...) Întinderea galbenă se prefăcu, într-un „Heide” de „Vermland”; armele strălucitoare, un fundal ireal de ghețuri; iar regele, o ciupearcă roză.”, *Scrisoare către Leo Delfoss*, 1927, în Barbu, Ion - *Nadir latent*, Editura Minerva, București, 1985, p. 370.

²⁴ Foarță, idem, p. 34.

²⁵ idem, p. 34.

²⁶ I. Em. Petrescu interpretează acest simbol ca o reactualizare a arhetipului mitic „fons juventutis”, plasată în centrul Paradisului ca sursă a celor patru râuri, în *I. Barbu...*, p. p 105.

²⁷ T. Vianu, idem, p. 90: „...lapona Enigel (...) poartă frumosul nume tătăresc al râului Ingul, afluentul Bugului rusesc, și justifică, până la un punct, reprezentările asociative ale acelor regiuni nordice din care eroina este presupusă a descinde.”

dezvăluită prin „sufletul-fântână” în care se oglindește roata soarelui, este ceea ce o desparte de regele-ciupearcă al cărui suflet vegetativ nu se împărtășește din realitatea Spirit:

*„Mă-nchin la soarele-nțelept,
Că sufletu-i fântână-n piept,
Și roata albă mi-e stăpână,
Ce zace-n sufletul-fântână.”*

Focul solar oglindit în „sufletul-fântână” al laponiei devine pentru „făptura firavă” semnul morții, căci inelul soarelui care, pentru laponă, simbolizează „unirea sa cu Soarele, adevăratul mire”²⁸, străpunge „ascunsa inimă” a lui riga Crypto transformându-l, dintr-o făptură edenică, într-una demonică. Ritualul sacrificial, ca în cazul lui William Wilson care-și ucide dublul demonic, „castul hidrofîl” („De șase ori, în ape grele / Sting fier aprins, până-n prăsele”, *Falduri*), într-un gest de autonegare pentru a redobândi puritatea inițială, este proiectat pe fundal cosmic (moartea e reprezentată ca un măcel cosmic), finalul convertind ritualul nupțial într-o „celebrare extatică a misterului morții- nuntă”.²⁹

Considerând-o, ca N. Manolescu, o „poezie a corespondențelor cosmice”,³⁰ după vechea interpretare a baladei ca poezie de cunoaștere ce relevă coincidența, izomorfismul dintre microcosm și macrocosm, ni se pare că se eludează ideea poetică esențială bazată pe disjuncția gnostică spirit/materie. Însăși eroina slăvește virtuțile Soarelui din care se împărtășește „sufletul-fântână”, centrul spiritual al lumii umanului, opus sufletului vegetativ al rigăi Crypto aparținând lumii materiei:

*„Că-i greu mult soare să îndure
Ciupearcă crudă de pădure,
Că sufletul nu e fântână
Decât la om, fiară bătrână,
Iar la făptură mai firavă*

²⁸ Nicolescu, idem, p. 74.

²⁹ Petrescu, *Ion Barbu...*, p. 109.

³⁰ Manolescu, *Lecturi infidele*, p. 107.

Pahar e gândul, cu otravă.”

Cea mai pertinentă interpretare a viziunii barbiene din balada „*Riga Crypto...*”, relevând conotațiile gnostice, este aceea a I. Em. Petrescu, pentru care Barbu convertește distincția gnostică „*din principiu - antropocentric - de ierarhizare cosmică în viziunea unor destine paralele. Universul inocent al materiei, lipsit de suflet solar (...) trăiește etern, centrat în jurul fântânii paradisiace a tinereții; universul uman (...) trăiește centrat pe axa propriului suflet – „suflet-fântână” – reflex al focului ceresc.*”³¹

³¹ Petrescu, *Ion Barbu...*, p. 107.